

Barneskole handlet i strid med plikten til individuell tilrettelegging overfor elev med nedsatt funksjonsevne

Saken reiser spørsmål om B barneskole har handlet i strid med plikten til individuell tilrettelegging i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 da skolen besluttet å flytte As klasserom fra første etasje til andre etasje. A har cerebral parese og en intellektuell funksjonsnedsettelse. A bruker krykker og trenger hjelp fra assistent til å gå ned trapper. Foreldrene mener at det å ha klasserom i andre etasje medfører at hun mister verdifull tid til å være i friminuttene. Behovet for mestring er større og hyppigere når hun skal ut i friminuttene enn når hun skal til grupperommene. Skolen mener derimot at hensynet til god tilrettelegging av undervisning i skoletimene må gis større vekt.

Ombudet konkluderte med at skolen ikke har foretatt en rimelig individuell vurdering av As tilretteleggingsbehov da det ble besluttet å flytte elevens klasserom. Ombudet la vekt på at skolen ikke har dokumentert at de har foretatt en reell vurdering av hvilke fordeler og ulemper flytting av klasserom vil ha for A, både når det gjelder utetid i friminutt, samt hennes behov for nærhet til handicaptoalettet i første etasje. Videre kom ombudet frem til at barneskolen ikke hadde sannsynliggjort at tilrettelegging var uforholdsmessig byrdefullt for skolen.

Saksnr: 11/1491

Lovgrunnlag: diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12

Dato: 28.09.2012

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Fremstillingen av sakens bakgrunn bygger på partenes skriftlige redegjørelser i saken.

Saken reiser spørsmål om B barneskole har handlet i strid med plikten til individuell tilrettelegging i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 da skolen besluttet å flytte As klasserom fra første etasje til andre etasje.

A er født i 2001. Hun har cerebral parese og en intellektuell funksjonsnedsettelse. A bruker krykker og trenger hjelp fra assistent til å gå ned trapper. A får spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-3.

Før starten av skoleåret 2010/2011 besluttet skolen at As klasse skulle flyttes fra første til andre etasje. Skolens beslutning ble i første omgang truffet uten formelt vedtak og formidlet muntlig til As foreldre. Skolen hadde ikke forhørt seg med As foresatte i forkant av beslutningen om at klasserommet skulle flyttes. As foreldre hadde innsigelser til skolens beslutning fordi A ikke kan gå ut i skolegården på egenhånd fra annen etasje. Å ha klasserom i andre etasje vil medføre at A mister mestingsfølelse og sosial utetid med de andre elevene. Skolen opprettholdt sin beslutning om flytting av klasserom til tross for foreldrenes innsigelser.

Foreldrene klaget til skolen den 14. juli 2010 fordi skolen ikke fulgte formkravene for enkeltvedtak. Den 7. september 2010 traff skolen et skriftlig vedtak om flytting av klasserom. Saken ble deretter klaget inn for Fylkesmannen. Den 13. oktober 2010 traff Fylkesmannen følgende vedtak:

«Fylkesmannen i ... finner at X kommune oppfyller As rett til et godt fysisk skolemiljø med en tilpasset arbeidsplass på skolen, jf. opplæringsloven § 9a-2, annet og tredje ledd. I henhold til opplæringsloven § 15-2 stadfester derfor Fylkesmannen B skoles vedtak datert 7. september 2010.»

Fylkesmannen skriver i sin begrunnelse at B skole er tilrettelagt slik at personer med nedsatt bevegelsesevne kan bruke begge etasjene. Fylkesmannen skriver at det er heis mellom første og andre etasje. Det er inngang fra bakkeplan til andre etasje og det er handikaptoalett i begge etasjene. A har også assistent hele skoledagen og får nødvendig hjelp til å betjene heisen.

Foreldrene til A har tatt Fylkesmannens vedtak om at skolens bygg er fysisk tilrettelagt til etterretning, men de mener likevel at skolen ikke har oppfylt sin individuelle tilretteleggingsplikt overfor A.

A kan på uttalestidspunktet gå i trapper på egenhånd. Skolen har i telefonsamtale med ombudets saksbehandler den 26. september bekreftet at As klasserom ble flyttet tilbake til første etasje høsten 2012.

Partenes syn på saken

Klager sitt syn på saken:

Advokat ... representerer A og hennes foresatte.

Klager anfører at B skole handlet i strid med sin plikt til individuell tilrettelegging for A, da skolen flyttet As klasserom fra første til andre etasje. På grunn av As funksjonsnedsettelse trenger hun hjelp til å gå ned trapper. Det er heis i andre etasje, men A synes det er skremmende å bruke heisen fordi den bråker. Inngangen fra bakkeplan i andre etasje er heller ikke til noen hjelp da den leder rett til en parkeringsplass med mye trafikk, og den er langt unna skolegården. A er derfor avhengig av hjelp i hvert friminutt for å komme seg ut i skolegården. Ved at hun trenger bistand til å gå ned trappene og fordi det er langt til utgangen mister hun verdifull tid i friminuttene til å være sammen med de andre elevene i skolegården. Hun bruker mye tid, krefter og humør på å gå ned trappen til første etasje. Situasjonen fører til at A mister mestringsfølelsen. I følge foreldrene har skolen lagt vekt på at As totale skolesituasjon vil bli bedre med klasserom i andre etasje på grunn av nær tilknytning til grupperom. Foreldrene mener derimot at behovet for mestring er større og hyppigere når hun skal ut i friminuttene enn når hun skal til grupperommene. Dette er bekreftet i samtaler med de som jobber direkte med A. Situasjonen går utover As utviklingsmuligheter.

Foreldrene til A anser behovet for deltakelse i friminuttene som større enn å komme seg til grupperommet. Når hun er i grupperommet, har hun alltid en voksen med seg som vil gi henne bistand, i motsetning til i friminuttene.

Skolen har i sitt vedtak heller ikke tatt hensyn til at As stellerom ligger i første etasje, hvor hun skifter bleie fem til seks ganger i løpet av dagen. Å ha klasserom i andre etasje innebærer dermed også et hyppigere behov for A til å forsere trappen, enn om klasserommet hadde vært i første etasje. I ansvarsgruppemøtene er det satt som mål at A skal være mer fysisk aktiv sammen med klassen i friminuttene og i timene.

I rapporten fra PP -tjenesten er det fremhevet hvor viktig det er at A kan bruke sine ferdigheter og at hun får lære av å være sammen med andre. A kan nå gå i trapper på egenhånd og dette er en ferdighet som har vært i utvikling siden saken startet. A vil imidlertid helst ha hjelp av en voksen, slik at hun kan holde i gelenderet med en hånd og leie noen med den andre hånden. A kan bruke doen i andre etasje, men det er kun doen i første etasje som er tilpasset As behov. Foreldrene ser også at hun holder seg i situasjoner der hun bli utrygg og heller bæsjer i senga på natten. Foreldrene opplever at skolen ignorerer As utfordringer med cerebral parese. Foreldrene synes det er vanskelig å følge skolens argumentasjon når skolen ikke har begrunnet nærmere at hensynet til tre andre elever med fysiske behov var årsaken til plasseringen av klasserommet.

B skole sitt syn på saken:

B skole hevder at de ikke har brutt plikten til individuell tilrettelegging i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12.

Skolen mener at hensynet til god tilrettelegging av undervisning i skoletimene må gis større vekt enn hensynet til at A selv skal kunne gå ut av skolebygget. As totale skolesituasjon vil være bedre med klasserom i andre etasje. I det pedagogiske arbeidet med A er det svært viktig at grupperom er i nær tilknytning til klasserommet. Grupperom har flere funksjoner, som hvilerom, undervisningsrom, behov for tilpasning for behandling, og pc bruk. Hun må flere ganger i løpet av skoledagen ut for å ha enetrening eller trening i liten gruppe. Det er derfor viktig for A at hun lett kan forflytte seg mellom ulike læringssituasjoner i løpet av undervisningstidene og skoledagen. Dette står også i sakkyndig vurdering av 2009. Det er i veiledningsmøter for A anbefalt en kombinasjon av individuell trening og det å være i klassen. Bruk av pc er et viktig

Side 4 av 9

verktøy for A. Den ene datamaskinen er plassert i klasserommet og den andre i grupperommet. Klasserommet i første etasje har ikke grupperom i nærheten, og A må benytte grupperommet i andre etasje. Tap av tid med klassekamerater må anses som en mindre ulempe enn ulempen ved å ha klasserom i første etasje uten nær tilgang til grupperom. Skolen har vurdert det slik at retten til god undervisning for alle elevene på trinnet skal ha høyest prioritet i denne saken. Trinnet A går på har stort behov for lett tilgjengelige grupperom, og klasserommet er derfor plassert i bygget hvor dette er best tilrettelagt. Friminuttene kommer til faste tider, og det er ikke vanskelig å legge til rette for at A får full utnyttelse av leketiden ute sammen med andre barn. Skolen har videre påpekt at det er tre andre elever i As klasse som har tilretteleggingsbehov.

Det vises til at hovedføringer for organiseringen av skolens drift innebærer at hvert trinn, som består av to eller tre klasser, skal være fysisk samlokalisert. Begrunnelsen er felles bruk av ressurser når det gjelder både ansatte og utstyr, grupper på tvers av klasser og lignende.

Skolen hevder at de ikke har en opplevelse av at A er for sliten til å leke og være aktiv i friminutt etter å ha gått trappen for å komme ut. Skolen mener derimot at A har hatt en stor fysisk fremgang siden hun begynte på skolen. A begynte å gå uten hjelp fra voksne våren 2010, og per 2012 går og løper A. Hun går stort sett i trappene selv, selv om hun noen ganger trenger en hånd å holde i.

Skolen mener det ikke er riktig at hun bruker stellerom fem til seks ganger hver dag lenger. Hun har nå faste toalettrutiner to til tre ganger om dagen. Hun kan bruke toalettet ved klasserommet i andre etasje, men de som jobber nært med A finner det mer hensiktsmessig å bruke toalettet i første etasje. Det er bare en sjelden gang at hun har behov for stellerom. Skolen mener også at de ikke har registrert at A selv har reagert på å ha klasserom i andre etasje.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

Skole- og utdanningsinstitusjon skal foreta rimelig individuell tilrettelegging av lærested og undervisning for å sikre at elever og studenter med nedsatt funksjonsevne får likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 andre ledd.

Vernet omfatter diskriminering på grunn av eksisterende nedsatt funksjonsevne, funksjonsevne som har vært nedsatt og funksjonsevne som vil kunne bli nedsatt eller antas å være nedsatt, jf. ot. prp. nr. 44 (2007-2008) s. 251. Både fysiske, psykiske og kognitive funksjonsnedsettelse har et vern etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Plikten til individuell tilrettelegging omfatter ikke tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde. Ved vurderingen av om tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmedes barrierer, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser, jf. § 12 femte ledd.

Brudd på plikten til individuell tilrettelegging regnes som diskriminering, jf. § 12 sjette ledd.

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om B skole handlet i strid med plikten til individuell tilrettelegging etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 overfor A.

Begrepet nedsatt funksjonsevne er vidt. Det omfatter fysiske, psykiske og kognitive funksjoner. As funksjonsnedsettelse omfattes helt klart av loven.

Klager har anført brudd på forbudet mot direkte og indirekte diskriminering i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4. Ombudet mener derimot at denne saken reiser spørsmål om plikten til individuell tilrettelegging i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL.) § 12.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 andre ledd pålegger skole og utdanningsinstitusjon til å foreta en rimelig individuell tilrettelegging av lærested og undervisning for å sikre at elever med nedsatt funksjonsevne får likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Både lærestedet og undervisningsopplegget skal være gjenstand for plikten, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) s. 264. Ombudet mener lovgiver også må ha ment at friminuttene også er en del av lærestedet.

Fylkesmannen er rette klageorgan for vedtak etter opplæringslova. Fylkesmannen har i vedtak av 13. oktober 2010 stadfestet at skolens vedtak om flytting av klasserom er i tråd med

opplæringsloven. Klagemulighetene etter opplæringslova er benyttet, og ombudet kan i tråd med lovens forarbeider realitetsbehandle saken.

Det fremgår av forarbeidene at departementet mener det ikke vil være tilstrekkelig å plassere bestemmelsene om rett til individuell tilrettelegging i sektorlovgivningen alene. I følge departementet vil det ikke *”være en fullgod løsning å overlate håndhevingen til sektormyndighet som ofte kan mangle kompetanse om ikke-diskriminering”*, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) side 186-187. Bakgrunnen for at plikten til rimelig individuell tilrettelegging ble lovfestet i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven var å fremheve det menneskerettslige aspektet ved tilrettelegging, samt å ivareta behovet for en hensiktsmessig håndheving av kravet om tilrettelegging, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) side 186. Ovenstående taler for at retten til tilrettelagt lærested og undervisning etter § 12 andre ledd kan rekke lengre enn rettigheter etter for eksempel opplæringslova. Lovens ordlyd taler også for at bestemmelsen gir en slik selvstendig rett og plikt.

Ombudet finner på bakgrunn av dette at rettigheten etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 andre ledd i enkelte tilfeller kan innebære noe mer enn kun å sikre oppfyllelse av rettigheter etter sektorlovgivningen. Ombudet må dermed foreta en selvstendig vurdering av om retten til individuell tilrettelegging er oppfylt i den konkrete saken.

Plikten til individuell tilrettelegging er ikke absolutt. Den begrenses både av at det kun er krav om rimelig tilrettelegging og av uforholdsmessighetsbegrensingen i bestemmelsens femte ledd.

Spørsmålet ombudet må ta stilling til er om A har fått tilstrekkelig tilrettelegging etter sine behov i tråd med de nevnte begrensningene, når As klasserom flyttes til andre etasje.

Utgangspunktet for tilretteleggingsplikten er at det skal legges til rette for eleven slik at dens behov imøtekommes, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) side 181. Det følger av lovens forarbeider at *”... Det skal foretas en konkret vurdering av tilretteleggingsbehovet i det enkelte tilfellet. Innholdet i en slik tilrettelegging kan eksempelvis være å gjøre fysiske tilpasninger... tilrettelegge kommunikasjon, tilpasse auditive og visuelle løsninger eller miljømessige forhold i skole- og utdanningsinstitusjonen...”*, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) s. 185. Det følger også av lovens forarbeider at grunnskoler som tilbyr pliktig opplæring har et sterkt ansvar for elevene, jf. Ot.prp. nr. 44 s. 183. På grunn av at tilretteleggingen skal utføres for hver enkelt elev, må det

foretas en konkret vurdering av hva som er rimelig, og hva som imøtekommer elevens konkrete behov. Etter Ot.prp. nr. 44 2007-2008 s.181 er det en forutsetning at tilretteleggingen skjer i samråd med den som skal nyttiggjøre seg av tiltaket, og at vedkommende sine synspunkter blir hørt. Den som tilrettelegger har imidlertid adgang til å velge det minst kostbare eller byrdefulle tiltaket, så lenge tiltaket faktisk dekker tilretteleggingsbehovet.

I følge As foreldre innebærer flyttingen av klasserom at hun i større grad trenger hjelp til å gå ned trapper og til å komme seg ut i skolegården. Hun vil miste verdifull tid i friminuttene til å være sammen med de andre elevene i skolegården, noe som vil få negativ innvirkning på hennes mestringsfølelse.

Det er ikke bestridt at skolen i første omgang traff beslutningen om å flytte klasserommet til andre etasje uten å ha konferert med A foreldre. Ombudet kan ikke se at skolen har dokumentert at de har foretatt en reell vurdering av hvilke fordeler og ulemper flytting av klasserom vil ha for A, både når det gjelder utetid i friminutt, samt hennes behov for nærhet til handicaptoalettet i første etasje. As assistenter mener det er hensiktsmessig å ha nærhet til handicap toalettet i første etasje.

Skolen og As foreldre ser ut til å ha to ulike forståelser av As individuelle tilretteleggingsbehov. Det som var gjenstand for klagesaksbehandling hos Fylkesmannen var de fysiske forholdene ved skolen. As foreldre er enig i at de fysiske forholdene er tilrettelagt, men de mener at skolen ikke har tatt hensyn til As behov som strekker seg utover skolens fysiske utforming.

Ombudet er etter en helhetsvurdering kommet til at skolen ikke har foretatt en rimelig individuell vurdering av As tilretteleggingsbehov.

Spørsmålet er videre om tilrettelegging for A vil være en uforholdsmessig byrde for skolen. Ved vurderingen av om tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge de funksjonshemmede barrierer, de nødvendige kostnader ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser, jf. § 12 femte ledd.

Skolen har i sin vurdering lagt tyngst vekt på viktigheten av at klasserommet ligger i nærheten av grupperommet. Skolen mener undervisningssituasjonen må tillegges større vekt enn det at A

Side 8 av 9

kommer seg enklere ut på egenhånd når klasserommet er i første etasje. Skolen har videre vist til at felles bruk av ressurser også har vært styrende for klasserom inndelingen. Ombudet kan ikke se at skolen har beskrevet nærmere i hvor stor grad det er en ulempe for de andre elevene å ha klasserommet i andre etasje, annet enn nærhet til grupperom. Det faktum at skolen nå har flyttet As klasserom tilbake til første etasje fra høsten 2012, tyder på at nærhet til grupperom likevel ikke har vært et tungtveiende hensyn. Ombudet er etter dette kommet til at det ikke er uforholdsmessig byrdefullt for skolen å ha klasserommet i første etasje.

Ombudet er etter en helhetsvurdering av de ovenstående forholdene kommet til skolen ikke har sannsynliggjort at det er uforholdsmessig byrdefullt for skolen å tilrettelegge for A ved ha klasserommet i første etasje.

Konklusjon

Likestillings- og diskrimineringsombudet konkluderer med B skole har handlet i strid med tilretteleggingsplikt etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har ikke kompetanse til å ilegge erstatnings- og/eller oppreisningsansvar. Spørsmål om erstatning og/eller oppreisning avgjøres av domstolene, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 16, jf. § 17.

Ombudet vil likevel oppfordre partene til å komme frem til en minnelig løsning i saken. Vi ber om tilbakemelding innen 28. oktober om hvordan *skolen* foreslår å løse saken, dersom *skolen* velger å ikke bringe saken inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda.